

Slutrapport

KREATIVAKIDS (2018)2019-2021

Dnr: KreativaKids
Datum: 15.12.2021

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehållsförteckning

	sid
Innehållsförteckning	1
Inledning	2
Om KreativaKids	2
Referensgrupp	3
Projektet och dess genomförande	5
Projektbeskrivning	5
Genomförandet i skolorna	8
Coronans inverkan på projektet	12
Barns rättigheter – grundtankar i projektet och hur vi arbetat med dem	14
FN:s barnkonvention	14
Inkludering – #allabarnmed	14
Jämställdhet	16
Stärka kreativitet och psykisk hälsa	16
Miljömedvetenhet och hållbarhetsperspektiv	17
Den åländska läroplanen – sammanfattning av de viktigaste, gemensamma kontaktytorna	19
Några modeller i närregionerna	20
Kulturraketen	22
KreativaKids-klubben	23
Kulturskolan Åland	23
Ålands Kulturstiftelse	24
Den kulturella skolsäcken Åland	24
KreativaKids 2.0	25
Projektkoordinator	25
Målsättning	25
Projektbeskrivning	22
Litteratur och källförteckning	29

Bilagor

Projektet i siffror

Kulturbanken

Inledning

Projektet KreativaKids går mot sitt slut och det har varit en omtumlande resa. Efter den inledande pilotfasen hann projektet fungera i ett halvår innan coronan slog till och i grunden förändrade förutsättningarna för projektet. En grundförutsättning för att kunna vara en aktör inom skolvärlden är naturligtvis att man har åtkomst till den. Sedan mars 2020 har de förutsättningarna varit både begränsade och periodvis nästan omöjliga och när de varit möjliga har de ändå varit väldigt nyckfulla. Sett till ursprunglig projektbeskrivning och grunduppdraget för projektet kan man se det som att projektet på grund av coronan förlorade 1,5 år av projekttiden. Tiden har naturligtvis använts, men på ett annat sätt än det ursprungligen var tänkt, och en stor del av tiden gick åt till att planera och plocka fram alternativ – att ställa in, ställa om, och ställa in igen och ibland lyckades vi mot alla odds också ställa på igen. Den saken är viktig att ha i åtanke vid utvärderingen av resultatet.

Om KreativaKids

KreativaKids är ett projekt som startade som pilotprojekt hösten 2018 och har drivits av Ålands Landskapsregering och Ålands Kulturdelegation. Syftet med projektet har varit att med konst, kultur och kreativitet som verktyg ge barnen olika sätt att uttrycka sig på och nya världar att upptäcka, utan krav på prestation.

Målsättningen har varit att regelbundet och kostnadsfritt erbjuda de åländska skoleleverna kreativa och kulturella aktiviteter under ledning av professionella konstnärer, kulturarbetare och kreativa aktivitetsledare.

Inom *KreativaKids* får barnen på ett lustfyllt sätt utforska sin egen kreativitet, upptäcka nya intressen, utmana sina sinnen, utveckla och fördjupa sina kunskaper om konst, traditioner, hantverk, historia, skapande – och, inte minst, om sig själva som kreativa och kompetenta individer. En av grundtankarna bakom projektet är att skapande barn är gladare och tryggare barn, och glada och trygga barn har större chans att utvecklas till trygga och sunda människor. All forskning visar dessutom att genom att stimuleras kreativt så främjas också hjärnans utveckling och därmed annan inlärning. Att analysera ett konstverk gör det lättare att analysera andra saker. Har du tränat i ett uttryck kan du föra över de förmågorna i skolarbetet.

Projektet har under projektperioden samlat in ett gediget underlag för utvärdering. Först testade vi olika modeller för praktiskt genomförande i skolorna; som hobbyverksamhet och som en del av skoldagen. Som en temavecka med olika konstnärliga metoder och som en temadag med en enskild konstnärlig infallsvinkel. För årskurs 3-4, för årskurs 3-6, för årskurs 1-2, för årskurs 1-5 och för årskurs (6)7-9(11).

Vi har testat olika konstnärer och olika konstnärliga områden och fört dialog med konstnärerna om deras tankar kring projektet och upplevelserna av de olika modellerna. Några konstnärer och kulturarbetare har medvetet involverats flera gånger och i flera olika modeller för att kunna ge

värdefull feedback på projektet ur det perspektivet. Vi har arbetat med flera kulturföreningar och fört samma dialog med dem.

Vi har kontinuerligt fört tät dialog med barnen kring deras upplevelser och tankar kring projektet och utvärderat projektet med dem både muntligt och skriftligt. Den muntliga utvärderingen har utan tvekan varit den metod som gett mest responsfyllighet och hjälp för projektet att utvecklas tillsammans med barnens åsikter. Vi har lyssnat på dem och utvecklat projektet med deras respons ständigt och aktivt i åtanke.

Projektet har utvärderats tillsammans med skolledare och lärare, både enskilt och kollegialt och så väl skriftligt som muntligt. Inför genomförandet av temaveckorna besökte projektledaren de aktuella skolorna och hade omfattande möten med skolans personal, för att förankra projektet grundligt och på bred bas i skolorna. Efter genomförandet avsattes medvetet rejält med tid för att utvärdera hur genomförandet hade upplevts av skolan och vad man kunde göra bättre nästa gång. Också här är slutsatsen att den muntliga utvärderingen gav mest utbyte, för så väl skolan som projektet. Lärarnas reflektioner har spelat en viktig och livfull roll i utvecklingen av projektet, också under den pågående genomförandefasen.

Föräldraresponsen har inte varit systematiserad utan mer spontan och projektet har tacksamt tagit emot den respons föräldrarna gett via olika kanaler (samtliga delgavs kontaktuppgifter till projektledaren), vare sig det varit via barnens lärare, e-post, sociala medier eller på gatan.

Vi har bekantat oss med ett urval modeller för kulturverksamheter för barn och ungdomar i Finland, Sverige, Norge och Island och påbörjat arbetet med att vaska fram pärlorna av de erfarenheter de nordiska kollegorna har av olika modeller.

Vi har samlat erfarenheterna så här långt och sammanfattat dem i en modell vi kallar Kulturraketten. Avslutningsvis presenterar vi ett förslag på hur arbetsgruppen bakom projektet anser att man ska förvalta erfarenheterna som förvärvats och förverkliga målsättningen att skapa förutsättningar för att alla barn på Åland får kontinuerlig tillgång till skapande verksamhet, konst, kultur och kulturella upplevelser och uttryck, kvalitativ undervisning inom konstnärliga områden, oavsett bostadsort, socioekonomisk bakgrund, funktionsvariation, kön, etnicitet, språk och kulturell härkomst.

Referensgrupp

I arbetsgruppen som år 2018 initierade projektet ingick Aino Waller och Ove Andersson som representanter för Ålands kulturdelegation, Elspeth Randelin från stadens kulturgrupp samt Lars Midbjer från Mariehamns stadsbibliotek. Kulturplanerare Yvonne Törneros fungerade som gruppens sekreterare. Arbetsgruppen sammanträdde fem gånger.

Vid projektstart omvandlades arbetsgruppen till en referensgrupp och medlemsantalet utvidgades och har sedan 2019 bestått av Sandra Listherby som representant för Ålands Kulturdelegation, Katarina Halme-Wiklund från Utbildnings- och kulturavdelningen, Annika Karlsson som representant

för grundskolan (och i egenskap av skolledare), Annette Granström som representant för specialundervisningen på Åland/Träningsundervisningen, skolbibliotekarie Elspeth Randelin som representant för barnkulturområdet och kulturplanerare Yvonne Törneros från Kulturbyrån. Referensgruppen har fungerat som bollplank och rådgivare för projektledaren. Projektledaren har fungerat som gruppens sekreterare. Till referensgruppens möten har också vid behov sakkunniga bjudits in. Referensgruppen har sammanträtt 18 gånger.

Som projektledare har Lina Antman fungerat.

Projektet och dess genomförande

När coronan våren 2020 lamslog världen och både skolor och arbetsplatser övergick till distansundervisning och -arbete var projektet mitt i en byggnadsfas och hade på 1,5 år gått från projektstart till att samarbeta med nio av Ålands 21 skolor. Sju skolor (Geta, Rangsbys, Ödkarby, Vårdö, Föglö, Kumlinge, Träningsundervisningen) hade redan en fungerande verksamhet, med lite olika modeller, och ytterligare skolor (Brändö och Kökar) hade inbokade premiärer för deltagande i form av temaveckor, med långt gången planering.

Projektbeskrivning

Detta skulle projektet göra (saxat ur projektbeskrivningen från december 2019, pro-corona).

Projektledarens uppgift

- att planera och koordinera kulturaktiviteter för barn och unga i nära samarbete med skolorna.
- upprätta ett nätverk av kulturarbetare och konstnärer som fungerar som ledare av aktiviteter i skolorna. I detta ingår även kontakt till kulturinstitutioner- och föreningar med verksamhet riktad till barn.
- upprätta ett nätverk av tillgängliga aktivitetsledare.
- informera om och marknadsföra projektet på kulturdelegationens hemsida. www.kultur.ax används för att informera och marknadsföra projektet.
- att skapa finansieringsmodeller för hur satsningen på kultur för barn kan fortgå efter projekttidens slut.
- utvärdera projektet.

Målgrupp

Inledningsvis riktar sig projektet till elever i åk 3-6, men på sikt är målsättningen att projektet ska inkludera samtliga barn som omfattas av grundläggande studier.

Åtgärder och innehåll

Projektet tar sin utgångspunkt i kulturens roll för barnets personliga utveckling och självkännedom samt lärande, hälsa och välbefinnande, och kulturaktiviteterna erbjuds utifrån tre grundtankar:

Arvet. Barnen får kännedom om vårt kulturarv och historia, samt kunskap om vår omgivning, natur och miljö.

Hälsa och trygghet. Barnen samverkar i gemensamma aktiviteter där de sociala färdigheterna utvecklas.

Skapande och kreativitet. Målsättningen är att utveckla handens, kroppens och sinnenas kreativa uttryck och att främja lusten att utforska konstnärliga färdigheter.

Och det här gjordes och förverkligades:

Uppdrag: *att planera och koordinera kulturaktiviteter för barn och unga i nära samarbete med skolorna.*

Projektet förverkligade kulturverksamhet för barn och unga i 11 av Ålands 21 grundskolor. Initialt skedde det i anslutning till skoldagens slut som hobbyverksamhet, och med tiden som en del av skoldagen. Det kom tidigt fram i så väl referensgruppen som inom Kulturdelegationen att det var viktigt att involvera skolan och att projektet skulle interagera med skolan och också synas i skolan och dess verksamhet på olika sätt.

När projektet fungerade som klubbverksamhet efter skoltid uteblev till stor del den interaktionen och den tänkta synergieffekten mellan skola och konst och kultur. Orsakerna var överhängande praktiska – de lärare som var kvar på skolan hade lektioner eller förberedde lektioner och de lärare som var klara med sin arbetsdag hade helt enkelt gått hem. Samma effekt blev det när projektet genomfördes under skoltid men utan lärarnärvaro i Kumlinge skola våren 2019 och referensgruppen beslutade att ta sikte på att övergå till verksamhet inom ramen för skoldagen, och med minst en lärare och eventuella assistenter närvarande under lektionerna. Initiativet föll väl ut och uppskattades av de flesta lärare, både av de lärare som hade erfarenhet av alternativet och de som var nya inom projektet. Erfarenheten blev att när den gästande verksamheten är grundligt förankrad i kollegiet så fungerar den väl och många lärare upplevde det inspirerande, både att få se sitt ämne hanteras med en konstnärlig och kulturell infallsvinkel, men också att få se sina elever samspela med andra vuxna och i andra gruppkonstellationer än de ordinarie klassindelningarna. Många tyckte också det var intressant att få arbeta med sin klass och sina elever utan att ha planeringsansvaret för innehållet eller för den pedagogiska ledningen.

Uppdrag: *upprätta ett nätverk av kulturarbetare och konstnärer som fungerar som ledare av aktiviteter i skolorna. I detta ingår även kontakt till kulturinstitutioner- och föreningar med verksamhet riktad till barn.*

Under projektets gång har arbetet med en kulturbank kontinuerligt pågått. Projektet har kartlagt lämpliga konstnärer, kulturarbetare, konst- och kulturföreningar och potentiella aktivitetsledare (kreativa personer med pedagogisk kompetens eller begåvning) och utöver detta även fört dialog med ett stort antal aktörer som i dåläget inte hade möjlighet att vara en del i projektet.

Kartläggningen har gått under arbetsnamnet *Kulturbanken Åland*.

Hösten 2021 var det också inplanerat en omfattande turné, en så kallad *Kulturné*, med presentationer och auditions med konstnärer, kulturarbetare och föreningar. Turnén skulle skett på bred bas och med omfattande geografisk spridning för turnénedstampen. I samband med detta skulle även en presentationskatalog att användas inom skolan och andra relevanta områden tas fram. Syftet var att ge alla konstnärer och kulturarbetare på Åland möjlighet att presentera sig, sin

kompetens och sina tankar kring vad man kunde ha att erbjuda inom ramen för kulturverksamhet för barn och unga och bjuda in till dialog med kulturfältet.

Den här delen av projektet prioriterades sedermera bort på grund av ovisshet kring relevansen för en sådan kulturbank, så länge man inte har en (bekräftat) fortsatt möjlighet att nyttja den.

Uppdrag: *upprätta ett nätverk av tillgängliga aktivitetsledare.*

Se ovanstående. Det visade sig även tidigt att det är en stor utmaning att rekrytera aktivitetsledare för uppdrag som är så pass sporadiska till sin natur och med en så pass geografisk spridning. Det är en viktig utmaning att hålla i åtanke när erfarenheterna från projektet förvaltas; det är stor skillnad på att genomföra två lektioner KreativaKids-klubb en eftermiddag i Strandnäs skola och en eftermiddag på Föglö, vilket förstås också beror på var aktivitetsledaren själv är bosatt.

Man konstaterade också i ett tidigt skede att det är av stor vikt att aktivitetsledaren rekryteras externt – befintlig skolpersonal har också befintlig syn på eleverna och för att verksamheten ska fungera som en fristad och vara frikopplad förutfattade förväntningar och begränsningar på barnen så behövs det personer som kommer in och möter barnen med nya ögon.

Uppdrag: *informera om och marknadsföra projektet på kulturdelegationens hemsida. www.kultur.ax används för att informera och marknadsföra projektet.*

Projektet framskred initialt i relativt snabb takt och när sedan coronan kom in i bilden minskade möjligheterna att ta in nya skolor i projektet. Projektet utvecklades och ändrades på flera sätt också till sin karaktär och det var inte ekonomiskt möjligt att i det läget inkludera samtliga skolor på Åland. Behovet att marknadsföra projektet minskade därmed avsevärt. I takt med att det öppnas upp möjligheter för fler skolor att delta, ökar också behovet och nyttan med en aktiv (interaktiv?) hemsida. På hemsidan hittar man det nödvändigaste om projektet, projektbeskrivningar och rapporter, men inte mer, för närvarande.

Däremot har projektet arbetat med synligheten på andra sätt. Förutom viss medial synlighet, deltog projektet tre år i rad i *Dialog*, ett tvådagarsseminarium för skolpersonal. Två år som utställare och det tredje året som deltagare och nätverkare i workshopar. Projektet har grundat en facebook-sida och en youtubekanal, och både ett instagramkonto och en tiktokkanal är relevanta sociala plattformar att lägga till för att synliggöra projektet och bygga kommunikationskanaler mellan projektet och dess mottagare, och är något i synnerhet barnen själva efterlyst.

Projektet tog också fram en logga för projektet. Loggan användes av barnen, i trycksaker och utskick. Man tryckte också upp t-shirts och huvtröjor med projektets logga på och som användes under skolbesöken av projektledare, konstnärer, kulturarbetare och aktivitetsledare.

Projektet fick också synlighet i lokaltidningarna, i radion och både före och efter varje besök även i kommunbladen i respektive skärgårdskommun.

Tilläggs bör att samtliga skolor inbjöds att delta i projektet vid flera tillfällen, både innan projektstart och under projektets gång.

Uppdrag: att skapa finansieringsmodeller för hur satsningen på kultur för barn kan fortgå efter projekttidens slut.

Projektet har arbetat fram flera olika modeller för hur projektet kan se ut och vad som behövs för att tillgodose barns rättmätiga tillgång till konst och kultur. Dessa presenteras i slutet av denna rapport och går under namnet *Kulturraketen*.

Genomförandet i skolorna

Initialt genomfördes KreativaKids i anslutning till skoldagens slut som en form av klubbverksamhet i samarbete med skolorna. För detta avsattes en dubbeltimme med möjlighet till rast och mellanmål. Skolan upplät sina lokaler för ändamålet och ansvarade för skolskjutsarna. Projektet bekostade arvoden till aktivitetsledare och kulturarbetare, material och extra utgifter i samband med utflykter.

För att skapa en röd tråd i verksamheten beslutades att ha ett gemensamt tema att återspegla de konstnärliga aktiviteterna i. Temat det första året tog avstamp i kulturarvet och tillsammans med konstnärer och aktivitetsledare fick barnen utforska begreppet HAV i vid bemärkelse och ur många olika infallsvinklar med ett så brett urval som möjligt av konstens och kulturens alla uttrycksformer.

De första skolorna som deltog i projektet, och enligt ovanstående koncept, var Geta skola och Rangsby skola. Södersunda skola var med en bit på vägen men avstod sedan från att delta på grund av resursbrist. I enlighet med uppdraget planerades ett brett utbud av konstnärliga och kulturella aktiviteter in, med nya ämnen och konstnärer så gott som varje vecka. Man kunde snart konstatera att greppet var mindre lyckat; dels blev det innehållsmässigt för spretigt och möjligheten till fördjupning försvann, och dels tar det tid att arbeta in en person i en skolmiljö, och eftersom

konstnärliga uttryck är intima och självutlämnande (och bör få vara det) till sin natur, förutsätter det också en stor ömsesidig trygghet mellan eleven och pedagogen. Den tryggheten och det förtroendet tar tid att bygga upp.

I januari 2019 genomfördes KreativaKids också i Träningsundervisningen i Jomala. Efter dialog med skolan samt referensgruppen konstaterades att den bästa formen för genomförandet i Träningsundervisningen var en särskild KreativaKids-vecka med skapande aktiviteter varje dag. Som målgrupp valdes tillsammans med skolan skolans äldre elever, från åk 7 och uppåt, men i slutändan kom skolans samtliga elever att delta i större delen av projektet.

Temat var liksom för övriga skolor HAV. Under veckan fick eleverna bland annat trycka egna KreativaKids-tröjor utgående från sin egen personlighet, dansa vågor och hav, bekanta sig med kantelen som instrument och historia, sjunga shantysånger, utforska sjörövarflaggan och sjöfartshistoria, trycka egna piratflaggor med både egna och autentiska symbolmotiv samt prova på olika tekniker inom bildkonst. De medverkande aktivitetsledarna var *Lukas Lantz* och scenograf *Maria Antman* (som på kort varsel gjorde ett inhoppsinlägg då vidtalade Maggie Stenius meddelade förhinder kvällen innan aktivitetsstart i skolan), som konstnärer fungerade musiker *Stäni Steinbock* och dans- och dramapedagog *Linnea Sundblom*. Projektledaren fungerade som pedagogiskt ansvarig och koordinator mellan kulturarbetarna, lärarna (och övrig personal) och eleverna.

Efter att höstens erfarenheter och feedback av pilotprojektet sammanstälts och utvärderats konstaterades att det skulle vara mer ändamålsenligt att under vårens fortsättning av KreativaKids i Geta och Rangsby jobba med ett konstnärligt temaområde per månad. Det gav möjlighet till mer kontinuitet och fördjupning i varje ämne. Det övergripande temat var fortsättningsvis HAV och temaupplägget under våren var *Att bygga en berättelse* med Karin Erlandsson, *Teater & drama* med Lumparlab/Grete Sneltvedt och Ninnie Westerback, *Filmkonst och animationer* med Annukka Turakka, *Till sjöss* och båtbyggarkonst med Segelföreningen Alanta och Madeleine Harms. Under maj månad ordnades också ett avslutande och gemensamt KreativaKids-tillfälle i Sjökvarteret med vårfest för eleverna i Geta och Rangsby skola. Barnen fick under nästan fem timmars tid bekanta sig med segeljakten Alanta under ledning av Madeleine Harms, utforska centrala delar av Sjökvarteret, genomgå en grundlig roddskola i gamla ekor, lära sig om sjövätt, friska upp minnet med knopslagning, båtbyggarkonst och mycket annat de fått lära sig under året. Barnen bjöds också på avslutningsfika.

I maj 2019 testade projektet en ny modell i samband med genomförandet av projektet i Kumlinge skola. Projektet genomförde KreativaKids under tre hela skoldagar och omfattade samtliga elever i åk 3-6 i skolan. Temat var HAV (med sjöroveri/till sjöss som parallell röd tråd) och under de tre dagarna fick eleverna lära sig bygga en berättelse, omvandla den till ett manus, tillverka scenografi, utforska färglära och bildkonst, trycka sjörövarflaggor och KreativaKids-flaggor, tälja barkbåtar och lära sig täljteknik och om båtbygge, jobba med teaterimprovisationer, skriva låttexter, producera

musik, sjunga shantysånger, producera egen låt, spela och filma enligt sitt manus och slutligen klippa ihop allt ovanstående till en spelfilm (3 olika, 1/grupp).

Lektionerna varvades med raster med relaterade lekar som dragkamp, smuggeljakt, flaggröveri och andra omtyckta lekar. Avslutningsvis bjöds eleverna i högstadiet in på glass och fick under både högtidliga och lekfulla former ta del av både de sånger och filmer och konstverk som skolans yngre elever jobbat med under tre mycket intensiva dagar. Som kuriosa kan nämnas att projektet bjöd deltagarna på ett litet överraskningsmoment och lät aktivitetsledaren och musikern Lukas Lantz komponera och framföra en tonsatt version av det bidrag skolans elev Julia Eriksson tidigare under våren fått pris för i Kulturfestival på Ålands skrivartävling *Scratch!* för åk 9.

Nästa läsår beslutades efter dialog med skolorna att ta utgångspunkt i musiken som konstnärligt område och för ändamålet anlätades musiker Anton Johansson. Temat kallades *Paletten – om ljud och oljud, smaker och osmaker, färger och färglöshet* och temaveckorna planerades med ett tvärkonstnärligt och ämnesövergripande grepp. Konceptet och innehållet var nytt så man arbetade med det utforskande, nyfiket och i aktiv process och diskussion med både barnen – testpiloterna – och skolans personal.

Ämnen som utforskades var

Vad är skillnaden på ett *ljud* – och ett *oljud*?

Ljud & ljudvågor. Ljus & ljusvågor. Vad är en hydrofon?

HI-MID-LO. Rytmer.

Loopar.

Utforska ljud i omgivningen.

Spela in och hantera ljud digitalt (Garageband).

Spela in och hantera både rörlig bild/filmklipp och foton (iMovie).

Skriva låttext.

Typsnitt och kalligrafi.

Att skapa en logga.

Formge skivomslag. Skivomslag som konststart.

Lite om färglära (grundfärger – komplementfärger/harmonifärger).

Ljud som färger.

Färger som smak.

Från mosaik till pixlar till Minecraft till korsstygn.

Rörelser och känslor.

Magnetism (med C-kassetten som redskap).

Skapa egna "instrument".

Under timmarnas gång vävdes både kemi, historia, fysik, matematik, biologi, geografi och alla andra ämnen in tillsammans med de estetiska ämnena på olika sätt. Att arbeta i process innebar till

exempel att när helst man råkar komma in på något spännande eller om något barn ställer en särskilt intressant fråga så gör man gärna en avstickare till den. En sådan var i en skola till exempel från hydrofon till u-båtar till Kalla kriget till det (då) stundande presidentvalet i USA – ett utmärkt exempel på hur man kan kombinera musik, fysik, historia och samhällskunskap.

Barnen fick arbeta med både iMovie och Garageband, två utmärkta appar som är gratis att ladda ner på iPad och iPhone. Valet att arbeta med just dessa appar grundade sig dels på det faktum att de är gratis och av hög kvalitet, dels på att de skolor som var aktuella och som hade och arbetade med surfplattor med eleverna använde sig av ios-systemet.

Projektet hade införskaffat två surfplattor som barnen fick använda för att spela in ljud och ljudklipp både inomhus och utomhus och som sedan sattes ihop med musik (beats) och visades för de övriga deltagarna.

Våren 2021 planerades temaveckor i sex skolor, tre gamla (Brändö, Vårdö och Träningsundervisningen) och tre nya (Eckerö, Strandnäs och Vikingaåsen) för att bredda på erfarenheterna och utvärderingsunderlaget. Planen var att de gamla skolorna skulle få besök av nya konstnärer och arbeta med helt nya temablock, medan de nya skolorna skulle få besök av mer erfarna samarbetskonstnärer och arbeta med redan beprövade temablock. Ännu en coronavåg omkullkastade planerna och i slutändan blev det fyra skolor som deltog. Eckerö (åk 4-6), Vikingaåsen (åk 4) och Vårdö (åk 3-5) arbetade enligt konceptet en hel skoldag med KreativaKids och för ändamålet anlätades Karin Erlandsson, som under fem lektioner arbetade med dem med temat *Att bygga en berättelse*.

Träningsundervisningen i sin tur önskade en fortsättning med musik och för ändamålet anlätades Anton Johansson. Under temaveckan i Träningsundervisningen fick barnen göra lite olika saker, baserat på vad de hade deltagit i för aktiviteter under föregående temavecka, men också baserat på vad de önskade. Barnen fick spela in ljud (och oljud), utforska midikontrollern, droppa färg på glasskivan till en OH-apparat till musik, skriva egna låtar och tonsätta och framföra dem. De barn som önskade fick också tillverka en egen flöjt med hjälp av en kniv, ett plaströr och lite annat ditten och datten som hittades i slöjdlärorens gömslen.

Veckan avslutades med en dag då varje barn som önskade fick boka in egen tid med konstnären och på så vis få möjlighet att fördjupa sig i något just det barnet önskade fördjupa sig i, oavsett vad de andra barnen var intresserade av. Konceptet var nytt och föll mycket väl ut.

Coronans inverkan på projektet

Våren 2020 pågick projektet för fullt. Enligt den ursprungliga planen var det inbokat temaveckor för *KreativaKids* på Brändö (v 13), Kökar (v 19), Kumlinge (v 20-21), samt Träningsundervisningen i maj. I samband med att Finlands riksregering den 16.3 utlyste undantagstillstånd i landet och skolorna stängde avbröts den tidigare planeringen av *KreativaKids* i skolorna. Också den kontinuerliga verksamheten (i Geta, Rangsbö, Ödökarby, Vårdö och Föglö) avbröts och projektet övergick till att fundera kring alternativa verksamhetsformer i skolorna. En intensiv planering av ett coronaanpassat alternativ till *KreativaKids* inleddes i dialog med såväl skolor, kulturarbetare, aktivitetsledare som Kulturbyrån. Flera olika förslag planerades, prövades och förkastades i olika skeden av processen, och av olika anledningar (inte minst på grund av det ständigt ändrade läget).

Utöver det föränderliga, ovissa läget i skolorna och samhället över lag, så påverkade och påverkades även kulturarbetarnas och aktivitetsledarnas likaledes föränderliga situation och möjligheter. En insikt som kaoset ledde till var det ömsesidiga behovet av ordentliga arbetskontrakt både för den kontinuerliga verksamheten och för den periodiska verksamheten.

Projektet landade i att försöka ta fram ett digitalt alternativ till *KreativaKids* för barnen och att erbjudandet skulle omfatta samtliga skolor, oavsett om de tidigare hade deltagit i *KreativaKids* eller inte.

Musiker Anton Johansson och filmmakare Annukka Turakka spelade in två så kallade tutorials (instruktionsfilmer), den ena i GarageBand (musik), den andra i iMovie (film). Samtliga skolor på Åland erbjöds möjlighet att ta del av "KreativaKids goes corontine"/KKC (det inofficiella arbetsnamnet som användes i kontakten med skolorna, för att särskilja det från den ordinarie verksamheten). Ett flertal skolor tackade ja och fick ta del av materialet, men i slutändan var det bara en skola som också använde materialet. Huvudorsaken var att ungefär samtidigt som KKC skulle sjösättas började det komma indikationer på att skolorna, i motsats till alla tidigare prognoser, troligen skulle återgå till närundervisning någon gång i maj. När så väl skedde, valde skolorna att fokusera på att ta emot eleverna och i lugn och ro stämma av hur våren med distansundervisning hade fungerat i praktiken. Materialet finns kvar och ligger på en sluten youtubekanal, men finns förstås även som filer. Det kan vid behov användas igen, förslagsvis dock med viss bearbetning och post-coronaanpassning.

Så småningom kunde diskussion föras med skolorna angående hösten, och likaså med olika konstnärer. Det första planeringsarbetet gjordes och tematiska veckor spikades, på vinst och förlust, med tre skärgårdsskolor (Kumlinge, Kökar, Brändö), dvs de skolor som hade varit bokade för tematiska veckor under våren. Sommaren gick bättre än många hade vågat hoppas på och läget inför hösten såg aningen bättre ut. Tillsammans med skolorna beslutades att sikta på att genomföra *KreativaKids* som planerat, dock med endast 1 kulturarbetare + projektledaren (inte 2 aktivitetsledare + 1 kulturarbetare + projektledaren, som planerat för våren) på grund av restriktionerna i skolorna

gällande personer utifrån. Trots en del svaj och omplaneringar på grund av förkylningar kunde projektet genomföras i samtliga tre skolor, vilket med hänsyn till förutsättningarna ändå måste ses som tillfredsställande.

En verksamhet som riktar sig till skolbarn behöver finnas där barnen finns – i skolorna. Under coronan blev det extra tydligt att kunna fungera och ha tillgång till gemensamma kanaler för att kunna bedriva verksamhet, också när förutsättningarna för fysisk verksamhet ändras. En annan erfarenhet är att många barn lämnades ensamma och mådde dåligt av att förpassas till distansundervisning, och dessa hade varit betjänta av tillgång till flera trygga vuxna att vända sig till. Hade de praktiska lösningarna på det funnits, hade KreativaKids kunnat vara detta på ett ännu tydligare sätt än vad som nu var möjligt. Digital närvaro är också närvaro och hade kunnat fungera som ett stöd för skolan att fånga upp de elever som inte mådde bra av isoleringen. Den erfarenheten är viktig att ta med sig i allt fortsatt arbete med barn och unga, så förutsättningarna finns där när de behövs.

Det inledande arbetet med att bekanta sig med och nätverka med modeller i närregionerna avbröts också abrupt av coronan. Det var helt enkelt inte möjligt att träffas fysiskt, och även om det går att läsa på om organisationer och organisationsformer på nätet så försvinner många dimensioner som fysiska möten ger.

Det samma gäller arbetet med den så kallade kulturbanken, som av samma anledningar måste skjutas på framtiden och som det sedan var tvunget att prioritera bort, eftersom det bland de eftersatta arbetsuppgifterna som krävde ett öppnare samhälle hade hopats under den långa perioden med begränsningar i rörelse och närkontakt. Inte heller kommunerna och kommunledningarna kunde uppvaktas och besökas av samma orsaker.

Barns rättigheter – grundtankar i projektet och hur vi arbetat med dem i praktiken

Redan i ett tidigt skede av projektet formulerades tankar kring att med konst och kreativitet stärka barns psykiska hälsa och vara en medaktör för att bygga starka barn med hjälp av kreativa och konstnärliga uttrycksätt – om vi bygger starka barn idag, så behöver vi i framtiden inte laga så många trasiga ungdomar (och vuxna). Som samhälle är vi skyldiga att sträva till och tydligt arbeta för social hållbarhet bland barn och unga.

FN:s barnkonvention

FN:s Barnkonvention ratificerades och har gällt som lag i Finland sedan 1991.

“Envar har rätt att fritt taga del i samhällets kulturella liv, att njuta av konsten samt att bli delaktig av vetenskapens framsteg och dess förmåner”

§27, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

“Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations och fritidsverksamhet.”

§31, Barnkonventionen

KreativaKids är och har varit ett projekt som under hela resans gång haft barnen i fokus och beaktat barnperspektivet i alla skikt inom projektet. Kultur och konst är en rättighet – också för barn.

Inkludering – #allabarnmed

Barnkonventionen är tydlig med att lyfta fram vikten av alla barns lika rätt till konst och kultur. Av projektbeskrivningen framgår att projektets mål är att erbjuda **alla** barn inom målgruppen likvärdiga möjligheter att få ta del av skapande verksamheter och konst oavsett kön, etnicitet, funktionsnedsättning, bostadsort eller socioekonomisk bakgrund.

För att uppnå den målsättningen har projektet medvetet tittat på och jobbat med tanken på vilka fenomen som kan bidra till motsatsen, det vill säga exkludering. Vilka grupper som av olika anledningar har sämre tillgång till det kulturutbud som finns idag och hur man kan ändra på den saken. Alla barn har samma behov – vissa barn behöver bara särskilda insatser för att tillgodose dem.

Redan i inledningsfasen inkluderades Träningsundervisningen på Åland i projektet och skolan och dess elever och personal har spelat en särskilt viktig roll när det gäller att testa olika koncept, konstnärer och aktivitetsledare, utgående från tanken att det som fungerar för barn som behöver extra anpassningar för att kunna tillgodogöra sig innehållet, det fungerar också för andra barn – men inte nödvändigtvis tvärtom.

Projektet har också arbetat enligt devisen att det ska vara kostnadsfritt för barnen, för att undvika ekonomisk exkludering. Projektet har inte heller medfört dolda utgifter för barnen. Den ekonomiska inkluderingen bör även omfatta kommunerna, som har olika förutsättningar för externa evenemang och verksamheter. Erfarenheter från regionerna ger vid handen att ekonomiskt svaga kommuner ofta prioriterar bort konst och kulturella verksamheter för barn och unga. Man kunde också konstatera att det i nuläget inte finns jämlika förutsättningar för skolorna och eleverna ute i kommunerna – vissa skolor räknar varje penna och har obefintliga tekniska resurser, medan andra skolor har kunnat förse varje elev med en egen surfplatta för skolarbete.

För att nå alla barn har ett annat viktigt fokus varit att det är projektet som ska ut till barnen – inte barnen som ska in till projektet, vilket för de flesta verksamheter betyder Mariehamn eller andra centralorter, vilket i sin tur förutsätter transporthjälp och logistiska lösningar och riskerar medföra exkludering på grund av geografiska utmaningar.

Att arbeta inkluderande innebär också att arbeta med ett tydligt mångfaldighetsperspektiv. Projektet har strävat till att arbeta också kulturellt, socialt och etniskt inkluderande både gentemot barnen och vid rekryteringen av aktivitetsledare, konstnärer och kulturarbetare. Undervisningen i skolan ska enligt läroplanen stödja elevens kulturella identitet och respektera olika kulturella och sociala gemenskaper. Skolan ska också väcka intresse och ge kunskap om andra kulturer och belysa rikedomerna i kulturell mångfald och på så sätt lägga grunden för en kulturellt hållbar utveckling¹.

Exempel på hur projektet arbetat med den tanken är bland annat ett tillfälle då ett barn avstod från att ta del av mellanmålet som serverades, med hänvisning till den muslimska fastan som pågick just då. Barnet fick med stöd av de vuxna berätta om orsakerna till fastan och svara på nyfikna frågor från de andra barnen om hur det upplevdes. Vid ett annat tillfälle skulle barnen måla undervattensvarelser och ett barn kunde peka på en av bilderna de hade som inspiration och berätta att sådana simmade det omkring i havet utanför den strand där hen hade vuxit upp.

Att låta barn och deras olika kulturer och erfarenheter synas och diskuteras är viktiga för både den sociala och kulturella fostran, men också viktigt för självkänslan. Det är också barnen till inflyttade som är länken mellan den ursprungliga kulturen (hemmet) och den nya kulturen (skolmiljön och Åland).

---

¹ *Den åländska läroplanen, Allmänna delen, 1.3 Åland och omvärlden, 2021*

Jämställdhet

Värdegrunden för vårt samhälle bygger på allas lika värde. Projektet har arbetat med att stärka de olika konstnärliga uttrycksätten hos barnen, oavsett konventioner och sökt lösningar för att hjälpa barnen överbygga de konventionella hindren. En grundtanke har varit att genom att sträva till jämställdhet ger man barnen tillgång till fler sidor inom sig själva – inte färre, och inte begränsade av gamla normer. Boken *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2²* innehåller många enkla och genomtänkta sätt att göra det på.

Normpedagogik är särskilt omnämnt i läroplanen och innebär att vara medveten om, synliggöra och sträva efter att förändra normer som begränsar människors handlingsutrymme, bidrar till diskriminering och strider mot de mänskliga rättigheterna. Att jobba normutmanande i skolan kan innebära allt från att diskutera normer med elever och synliggöra normer i läromedel till att använda ett normmedvetet språk och att lärare och personal agerar som förebilder. Eleven ska också lära sig att identifiera hur makt och strukturer skapar diskriminering mellan människor och få verktyg för att bryta diskriminering och att bidra till inkludering³.

För att uppfylla dessa mål och nå barnen så brett som möjligt arbetade projektet medvetet med att presentera ett utbud som utmanade normerna och de konventionella valen. Genom att erbjuda en verksamhet som inkluderade en balans mellan de avsnitt som traditionellt upplevs som attraktiva för pojkar respektive flickor, lockades också fler barn att delta och testa på aktiviteter de normalt kanske skulle välja bort. Som exempel kan nämnas kursinnehållet för tema HAV, då man varvade aktiviteter som bildkonst, båtbygge, drama, digitala animationer, litterärt skrivande, drama, dans, täljning och sjöfart.

Stärka kreativitet och psykisk hälsa

Kreativitet och konstnärliga uttryck är viktiga verktyg för att stärka barns självkänsla och hjälper dem få tillgång till fler sidor och nyanser inom sig själva. En viktig aspekt har varit att betona barnens egna upplevelser och stärka den naturliga nyfikenheten inom dem. Genom att betona upplevelsen, inte prestationen, uppmuntrar man ett lustfyllt förhållningssätt till den egna kreativiteten och distraherar den kritiska rösten inuti – den som får barn och unga att sluta sjunga, måla, dansa och uttrycka sina känslor med alla sina sinnen. När vi stärker barnen inifrån, ger vi dem också verktyg att ta hand om sig själva. Målsättningen är också att stärka kreativiteten hos människan redan som barn och därmed bygga upp ett samhälle med kreativa människor som vågar utforska och utmana både sig själva och sin omgivning och konventionella tankar och lösningar.

Om vi bara uppmuntrar barn att tänka på ett sätt kan vi inte heller förvänta oss kreativa vuxna som kan tänka utanför boxen på sina arbetsplatser – och vårt samhälle behöver kreativ arbetskraft som hittar lösningar där andra går bet.

---

² *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2*, Marie Tomičić och Kristina Henkel, 2009

³ *Den åländska läroplanen, Allmänna delen, 1.1 Jämlikhet, jämställdhet och demokrati*, 2021

Pedagogiskt har man arbetat utifrån devisen att *En bra lärare är älskad av sina elever – en fantastisk lärare får sina elever att älska sig själva*, myntat av pedagogen Lonny Gold. Och den målsättningen, och ingen mindre än den, är lika självklart också i det kulturpedagogiska arbetet med barnen.

Miljömedvetenhet och hållbarhetsperspektiv

Projektet har konsekvent arbetat med hänsyn till klimatet och med aktivt miljötänk. En stor del av materialet har varit antingen återbruk, naturmaterial, inköpt secondhand eller plockat på returhus för att minska projektets klimatavtryck. Projektet har också hela tiden varit mån om att diskutera och föra en kontinuerlig, aktiv dialog med barnen kring dessa val och låtit hållbarhetstanken och betydelsen av de val man gör vara en naturlig del av projektet. Projektet har också velat visa på att miljötänk och kreativitet går hand i hand – med lite fantasi kommer man långt, så länge man har målsättningen (i det här fallet lågt klimatavtryck) klar för sig. Nedan följer några exempel.

T-shirts för KreativaKids-barnen

Många verksamheter och evenemang trycker upp t-shirts för att signalera gemenskap och kanske enhetlighet. KreativaKids ville kombinera den tanken med att låta barnen presentera sig på ett otvunget sätt, och samtidigt ta fram ett bekvämt plagg som också fungerade som skyddsplagg under verksamheten.

Projektet införskaffade en uppsättning t-shirts i olika storlekar och färger i samarbete med Emmaus och lät sedan barnen använda olika tekniker för att trycka och dekorera sin tröja på ett individuellt sätt. Vi förklarade också valet av återanvända t-shirts framom nyinförskaffningar – dels samtal kring bomullsodlingar och klädproduktion, dels samtal kring det unika hos varje individ ("ingen t-shirt här är den andra lik – de är unika, precis som ni"). Enhetligheten och gemenskaps känslan förstärktes av att alla barn fick trycka projektets logga på sin t-shirt.

De t-shirts och huvtröjor som trycktes upp för aktivitetsledare och projektledare trycktes på lokalt tygtryckeri och i ekologisk och rättvisemärkt bomull.

Utflykter

Vid utflykter och andra tillställningar med gemensamma måltider har ekologiska och axganska produkter alltid prioriterats då det varit möjligt. Projektet använde sig av återanvändbara plåtmuggar, emalj tallrikar, glasflaskor med hemlagad blandsaft och vatten, tvättbara tygservetter (av gamla påslakan). Varför man gjorde det diskuterades också aktivt med barnen, och återspeglar väl läroplanens målsättning att eleverna ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Grundskolan ska i all sin verksamhet och i samarbete med hemmen fästa uppmärksamhet vid nödvändigheten av en hållbar livsstil utifrån ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv⁴.

---

⁴ Den åländska läroplanen, Allmänna delen, 1.4 Hållbarhet och utveckling, 2021

Vid utflykter så väl som vid övrig transport har alltid klimataspekten beaktats och i så stor mån som möjligt ordnats kollektivt och miljömässigt hållbart.

Material

I de fall aktivitetsledare eller konstnärer behövt införskaffa konstmaterial att arbeta med, har de aktivt uppmuntrats att tänka i första hand återbruk och i andra hand nyproducerat material, och då så miljövänliga som möjligt. Vid varje nyanskaffning har också nyttan övervägts noga, och med sikte på att kunna återanvändas inom projektet.

Under temat keramik användes till exempel initialt hemlagad lera av mjöl och rapsolja innan man tog steget vidare till riktig lera. Vid mosaikmomentet användes skadat porslin från Emmaus och returdepån och överblivna kakelplattor från bygg- och tapetbutikerna på Åland.

Projektet har använt återbrukade kappsäckar för materialförvaring, som också fungerat som lite spännande moment i klassrummen, inklusive det pedagogiska syftet att väcka nyfikenhet och skapa en känsla av att vara på väg på ett äventyr tillsammans.

En positiv bieffekt av det genomgående, konsekventa hållbarhetstänket är att det även hållit materialkostnaderna på en lägre nivå än den ursprungligt budgeterade.

Den åländska läroplanen – sammanfattning av de viktigaste, gemensamma kontaktytorna

I enlighet med den åländska läroplanen för grundskolan (ÅLp21) ska varje elev få möjlighet att utveckla alla åtta nyckelkompetenser, varav en är kulturell kompetens, på den nivå som hen har förutsättningar till. Kompetenserna bedöms inte med vitsord men fungerar väl som underlag för den formativa utvärderingen av elevens utveckling

Kulturell kompetens innebär att ha förståelse och respekt för hur idéer och tankar uttrycks kreativt och förmedlas i olika kulturer genom olika konstarter och kulturformer. Inom kompetensen ingår att försöka förstå, utveckla och uttrycka sina egna idéer och sin känsla av tillhörighet eller roll i samhället, på olika sätt och i olika sammanhang. Skolan har som uppdrag att förmedla att det är viktigt att lära sig att använda bilder och andra visuella uttryck för att kommunicera. Drama, musik, bild och rörelse är uttryckssätt som har stor betydelse för lärande och utveckling. Skolarbetet ska ge eleven mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna, använda alla sina sinnen och utveckla sin kreativitet. Eleven ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska eleven uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom. Under sin skolgång ska eleven få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen och att bygga en egen identitet med ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleven ska få kunskap om sin livsmiljö och dess kulturarv samt lära sig att uppskatta sin egen sociala, kulturella och språkliga bakgrund. Eleven ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en resurs. Samtidigt ska eleven lära sig hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media och normer kring bland annat kön, klass och etnicitet. Eleven ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. Eleven ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. Eleven ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

Några modeller i närregionerna

Projektet har under resans gång bekantat sig med några modeller i närregionerna. Den delen av projektet inleddes i februari 2020, då projektledaren tillsammans med Kulturbyråns kulturplanerare Yvonne Törneröos besökte *Kulturstigen* i Åbo. På grund av coronan kunde den resterande delen av förverkligandet av det uppdraget inom projektet återupptas först hösten 2021.

I november 2021 besökte projektledaren tillsammans med Elspeth Randelin ur referensgruppen Norge och besökte och träffade representanter för *Kulturskolen i Ås*, *Xenofobia-projektet i Ås*, *Musikskolen i Oslo*, de nationella projekten *Kunst i skolen*, *Kunst og design i skolen*, *Skolenes Sangdag* och *Syngende skole* samt *Den kulturelle skolesekken (DKS)*, som varit en del av regeringens kulturpolitiska satsning för grundskolan sedan 2001, och senare också för andra stadiets undervisning (gymnasienivå). Den kulturelle skolesekken ger alla skolelever i Norge rätt att ta del av professionell konst och kultur i skolan inom de sex kulturuttryck man definierat: film, kulturarv, litteratur, musik, scenkonst och visuell konst. Eleverna garanteras deltagande i minst två professionella föreställningar eller andra kulturella konstformer per läsår.

Det är det statliga organet *Kulturtanken* som ansvarar för DKS. Kulturtanken lyder under *Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet* i Norge.

Läs mer på <https://www.denkulturelleskolesekken.no/> och <https://www.kulturtanken.no/>.

Senare i november 2021 mottog projektet besök av Lykke Pørtfors, som representant för *Skapande skola* i Sverige. Skapande skola får sitt mandat från *Statens kulturråd*, som årligen delar ut 2,5 miljarder kronor till kulturella projekt (litteratur, läsfrämjande, bibliotek, bild- och formkonst, museer, musik, teater, dans, nutida cirkus, skapande skola och kulturskolor samt nationella minoriteters kultur). Ungefär 1,2 miljarder kronor går till regionerna i Sverige genom kultursamverkansmodellen. Bidragen är till för att stödja verksamheter som arbetar professionellt med konst och kultur i Sverige och internationellt och riktar sig exempelvis till organisationer, grupper, förlag och kommuner och syftet är att alla ska kunna ta del av konst och kultur av hög kvalitet. Uppdraget utgår från de nationella kulturpolitiska målen som riksdagen har beslutat.

Som förebild för en vidareutveckling på tanken om en kulturbank, eller kulturbricka, är Stockholms regionens satsning *Kulan* intressant.

Läs mer på <https://kulan.stockholm/>

I Finland är i sammanhanget följande särskilt intressant: *Svenska Kulturfondens (SKF)* projekt *Kultur i skolan* och satsningarna *Teater i undervisningen TIU* (Wasa Teater), *Dunk*, *Kuula-institutet* och *Taikon* i Vasa, *Annegården* i Helsingfors, Barnkulturcentret *Sagalund* i Västra Åboland och det pågående regionutvecklingsprojektet *Kulturbrickan* (2020-2022), som utvecklar tjänster inom kulturförskolan och

skapar en tjänsteplattform på webben. Målet med Kulturbrickan är att göra tredje sektorns tjänster inom konst-, kultur-, kulturarvs- och miljöfostran tillgängliga för bildningssektorn i Hangö, Raseborg och Ingå.

Finlandsmodellen för hobbyverksamhet är ett pilotprojekt från utbildnings- och kulturministeriet, vars huvudsakliga mål är att göra det möjligt för varje barn och ungdom att ha en stimulerande och kostnadsfri hobby och därmed bidra till att öka barns och ungas välmående. Finlandsmodellen bygger på den så kallade Islandsmodellen, som garanterar barn och unga i Reykjavik hobbyverksamhet genom en fritidspeng. Fritidspengen är år 2021 50.000 ISK (ca 340 €) per år och gäller alla barn i åldern 6-18 år.

I övriga Finland finns sedan 1998 en lag om konstundervisning, *Lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998 -Finlex)*. I dagsläget saknas en sådan lag på Åland. Med grundläggande konstundervisning avses kontinuerlig undervisning inom olika områden av konsten som i första hand riktar sig till barn och unga och som samtidigt ger eleverna förmåga att uttrycka sig och söka sig till yrkesutbildning och utbildning på högre nivå inom konstområdet i fråga. Undervisningen bygger på en läroplan som ska godkännas av utbildningsanordnaren.

Ja, vad har då Åland?

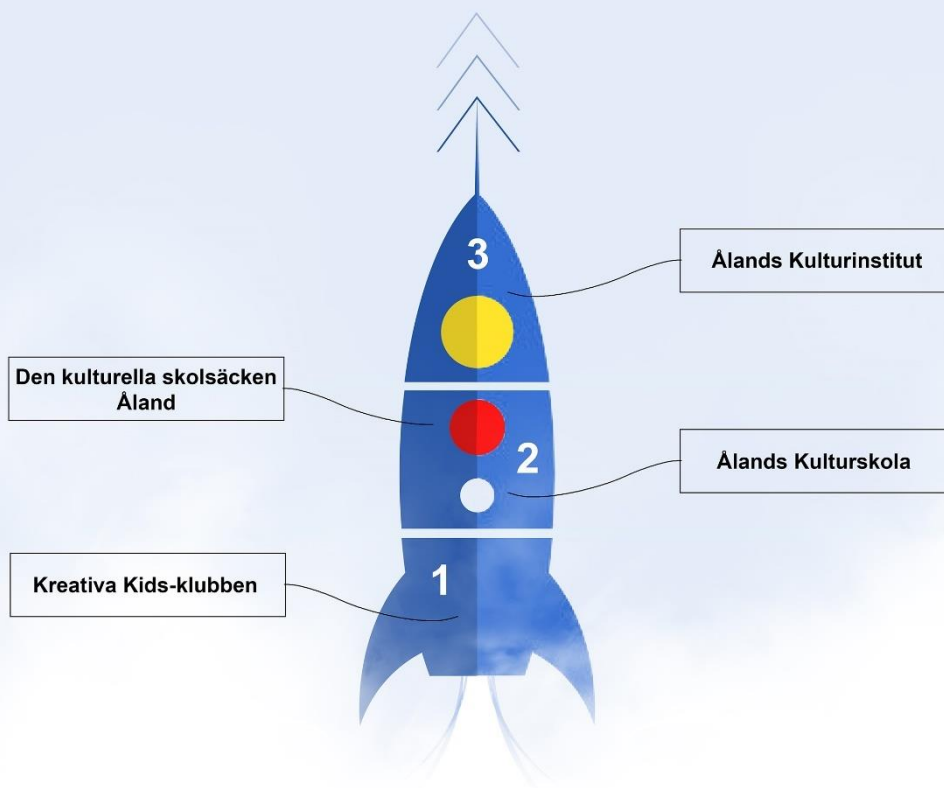
Åland har inte Finlandsmodellen för hobbyverksamhet, inte lagen om grundläggande konstundervisning. Vi har ingen fritidspeng och inga kulturbrickor eller kulor, inga kulturskolor, kulturella skolsäckar eller barnkulturcenter.

Men. Vi har en mängd duktiga konstnärer och kulturarbetare och ett rikt föreningsliv. Vi har innovatörer, entreprenörer och egensinne.

Och vi har – KreativaKids. Om vi vill. Vi har både *KreativaKids-klubben*, *Kulturskolan Åland*, *Den kulturella skolsäcken Åland* och *Ålands Kulturinstitut* – om vi vill. Och vi har kanske något ännu mer – om vi vill. Och för att vilja måste man välja. Vad väljer Åland? Vad väljer det kulturella Åland? Vad väljer det politiska Åland?

Följande tankar har mejlats fram med referensgruppen under projektprocessen.

KULTURRAKETEN

Välkommen ombord!

#allabarnmed

KULTURRAKETEN

När man talar om barns rätt till kultur är det viktigt att den politiska ambitionsnivån är tydlig. Vill man lagstifta om barns rätt till kultur? Vill man driva projekt? Eller vill man göra sporadiska punktinsatser? Det bästa sättet att förvalta erfarenheterna från KreativaKids är att se till att det blir en kontinuitet och en samordning på lång sikt.

Kulturraketen bygger på en trestegsmodell med målsättningen att skapa förutsättningar för att alla barn på Åland får kontinuerlig tillgång till skapande verksamhet, kultur och kulturella upplevelser och uttryck, kvalitativ undervisning inom konstnärliga områden, oavsett bostadsort, socioekonomisk bakgrund, funktionsvariation, kön, etnicitet, språk och kulturell härkomst. Med hjälp av de tre stegen i Kulturraketen skapas förutsättningar för social hållbarhet för dagens barn och framtidens vuxna.

KreativaKids-klubben

KreativaKids som kostnadsfri klubbverksamhet, antingen i anslutning till skoldagens slut eller kvällstid, beroende på förutsättningarna i kommunen (i synnerhet sett till transporter, som inte minst de flesta barn utanför Mariehamn påverkas av). Utgångsläget är att det ska vara kostnadsfritt för deltagarna.

Innehållet i verksamheten ska vara brett och ge barnen möjlighet att utforska ett stort urval av konstens och kulturens uttrycksformer. Tanken utgår från det faktum att man inte kan välja något man inte känner till och att man i unga år är betjänt av att nyfiket få bekanta sig med flera olika konstnärliga uttryck, och så småningom hitta sin egen konstnärliga och kreativa röst bland utbudet.

När det gäller framtida aktivitetsledare kan man gärna titta på möjligheten att rekrytera också unga, kreativa personer att fungera som ledare för de yngre barnen, i likhet med hur man gör inom annan klubb- och föreningsverksamhet, inte minst inom idrotten. Verksamheten kan när det är lämpligt också samarbeta med barnomsorgens fritidsverksamhet i kommunen och fritidsgårdarna.

Verksamheten kan antingen bekostas av kommunerna via landskapsandelar, eller via skolornas kulturanslag eller så att landskapet fördelar medel öronmärkta för verksamheten.

Kulturskolan Åland

Man utvecklar tematiska koncept enligt en liknande modell som *Naturskolan*. Koncepten utformas årskursvis och med hänsyn till innehållet i läroplanen för varje årskurs. Skolorna erbjuder 1-5 heldagar/läsår och årskurs med Kulturskolan. Detta bör även fungera för så väl små som stora skolor, för så väl små som stora klasser och även i skolor med åldersintegrerad undervisning. Kulturskolan Åland ska på sikt, förutom grundskolan, också inkludera förskoleverksamheten och andra stadiet undervisning, för att omfatta samtliga barn i åldern 1-18 år.

Kulturskolan Åland ska skapa både arbetsplatser för våra befintliga konstnärer och bygga morgondagens konstnärer och kreativa ålänningar. Den ska låta barn utforska sin naturligt inneboende och medfödda konstnärlighet utan krav på prestation eller framtida professionalitet. Den

ska vara en fristad för barn som har det tufft hemma och barn som har det bra hemma och det ska vara en smältdegel för kulturer och både lotsa in nya ålänningar i den åländska kulturen och fånga upp inspiration från de kulturella uttryck som flyttar in i vårt åländska samhälle.

Verksamheten kan antingen bekostas av kommunerna via landskapsandelar, eller via skolornas kulturanslag eller så att landskapet fördelar medel öronmärkta för verksamheten. Möjligheten att grunda en organisation som fungerar som samordnare och som får landskapsmedel är också relevant, på liknande sätt som *Naturskolan Åland*, som ligger under *Ålands Natur och miljö r.f.*, och som i sin tur ligger under den nationella moderorganisationen. En motsvarande sådan organisation för kulturverksamhet för barn och unga saknas i nuläget på Åland.

Den kulturella skolsäcken Åland

Med utgångspunkt i Den kulturelle skolesekken (Norge) garanteras varje barn minst två professionella konst- eller kulturupplevelser per år, till exempel teaterföreställningar, konserter, konstutställningar osv. Fokus ligger på upplevelse, inte på pedagogik eller interaktion mellan barn och konst som i de övriga förslagen.

Att skapa en Kultursäcken Åland skulle antagligen kräva att få in en skrivning i lagen som ger lagstadgat utrymme för verksamheten.

Verksamheten ges ett eget budgetmoment och bekostas av landskapsmedel för barnkultur.

Ålands Kulturinstitut

En kulturskola som tar modell av till exempel *Kulturskolan* i Sverige och den norska *Musikkskolen*, *Annegården* i Helsingfors och *Kuula-institutet* och *Taikon* i Vasa, applicerar dem på åländska förhållanden, med målsättningen att skapa ett eget *Ålands Kulturinstitut*. Arbetet är långsiktigt men bör ändå hållas i åtanke tidigt under processen. Det ska fungera för barn och unga från åk 1 till vuxen ålder.

Ålands Kulturinstitut ska byggas omsorgsfullt och sten för sten och utgå från de svagastes behov – det som fungerar för våra svagaste samhällsmedborgare, fungerar också för de starkaste⁵. Men inte tvärtom. Och det får man aldrig, någonsin, glömma. Och det är också Barnkonventionens innersta väsen – och det bör självklart också vara Ålands, det åländska samhällets och, förstås, *KreativaKids* innersta väsen.

Verksamheten utvecklas på sikt och kan administrativt och finansiellt ta modell av *Ålands Musikinstitut*. Ålands Musikinstitut är idag inte kostnadsfri verksamhet för barn och unga och är därmed exkluderande för många barn i socioekonomiskt svaga familjer. För att uppnå målet att inkludera alla barn behöver den biten ses över.

---

⁵ *Inkluderingskompetens vid ADHD och autism*, Linda Jensen, 2017

KreativaKids 2.0

Att Åland i nuläget inte har någon omfattande och inkluderande verksamhet inom konst och kultur för barn och unga står klart. Det står också klart och tydligt i Barnkonventionen att de målen är samhället skyldigt att uppfylla.

Många kommuner har idag ett ansträngt läge och coronaläget har ytterligare tärt på både kommunernas och skolans resurser, såväl psykiska som ekonomiska. Innan verksamheten är förankrad i kommunerna kommer den med all sannolikhet inte att få ekonomiskt utrymme att omsättas i praktik. Det ansvaret bör därmed ligga kvar hos landskapet (som ytterst bär ansvaret för att uppfylla Barnkonventionens 31:a paragraf om barns lika rätt till konst och kultur).

För att förvalta de erfarenheter projektet gjort behöver någon tilldelas ansvaret att driva det vidare. Annars är risken stor att det försvinner och blir ännu en temporär punktinsats, hur ambitiöst man än tagit sig an projektet initialt – det institutionella minnet är kort, och det finns redan tillräckligt många hyllvärmare i landskapets bokhyllor. Barns rättigheter till kultur är mer grundläggande än så och förtjänar att behandlas med större respekt än att förpassas till förgängelsens dammiga bibliotek.

Om ambitionen har varit, och är, att utveckla projektet till något beständigt, måste man också försäkra sig om att förutsättningarna för verksamheten, och för kontinuiteten i verksamheten, finns där. Det här är referensgruppens förslag till en projektbeskrivning över hur nästa steg i utvecklingsprocessen av kulturell verksamhet för barn och unga på Åland bör se ut. För enkelhetens skull används arbetsnamnet *KreativaKids 2.0*.

Verksamhetskoordinator/Kultursamordnare

För att förverkliga något ovanstående förslag förutsätts i första hand en koordinator och samordnare av projektet.

Förslag: Landskapet anlitar en verksamhetskoordinator/kultursamordnare med uppgift att förverkliga projektet. Genom samordning av både befintliga och tänkta resurser skapar man kostnadseffektiva förutsättningar för verksamheten.

Målsättning

Att skapa förutsättningar för att alla barn på Åland får kontinuerlig tillgång till skapande verksamhet, kultur och kulturella upplevelser och uttryck, kvalitativ undervisning inom konstnärliga områden, oavsett bostadsort, socioekonomisk bakgrund, funktionsvariation, kön, etnicitet, språk och kulturell härkomst. Projektet delas upp i etapper och förverkligas stegvis.

Projektbeskrivning

- ▽ utvecklar årskursvisa kulturpaket för skolorna i samarbete med konstnärer, kulturarbetare, skolorna, Utbildningsbyrån och Kulturbyrån. Kulturpaketen förankras med läroplanens målsättningar, men utan att förlora avsikten att fokus ska ligga på barnens kreativitet och

upplevelser, inte på prestation. Målsättningen är att skapa innehållet i en fungerande, årskursinriktad kulturskola på Åland.

- ▽ förverkligar en motsvarande modell som *Finlandsmodellen för hobbyverksamhet* på Åland (initialt som KreativaKids-klubben för åk 1-4(6), men på sikt även för alla barn i grundskolan).
- ▽ samordnar befintliga resurser och bygger upp nätverk med kulturella aktörer på Åland, för att hitta gemensamma (och därmed både ekonomiskt och personellt effektiva) lösningar. Vi har i nuläget både *Starka Barn*, *Naturskolan Åland*, *Ålands Musikinstitut*, *Ålands Ungdomsförbund*, *Museiambulansen*, museipedagoger och konstpedagoger verksamma inom tredje sektorn som i viss mån arbetar med liknande syfte som KreativaKids (både i nuvarande form och i hypotetiska framtidsmodeller).
- ▽ skapar en tvärssektoriell modell för kulturverksamhet för barn och unga på Åland. Förhållandena på Åland är speciella och vi ska utnyttja fördelarna: vi har inte något av ovanstående i nuläget och kan därmed göra rätt från början, om vi tänker efter ordentligt. Och, vi har närheten till besluten. De modeller som finns runt oss är inte (vad vi hittills erfarit) optimala som enskilda företeelser. Många av representanterna för de olika modellerna har, när vi samtalat med dem, efterlyst förbättringar och bättre modeller och visat stor nyfikenhet och intresse för att följa hur Åland tänker utveckla pilotprojektet. Tillsammans kan vi skapa en modell som också andra kan använda som förebild och applicera på sina regioner. Vi har gjort det förut och vi kan göra det igen.
- ▽ kontakter kommunerna (kommunledare, skolnämnd, fritidsnämnd osv) och presenterar de konkreta modeller man arbetat fram och förankrar med grundlig dialog förslagen i kommunerna.
- ▽ kontakter skolorna och diskuterar de olika tankarna kring de förslag och modeller som föreligger. Kan med fördel göras i form av ett stormöte.
- ▽ beslutar sig för vilka delar av projektet som ska leva vidare och hur dessa delar fördelas ansvarsmässigt mellan Kulturbyrån och Utbildningsbyrån, landskapet och kommunerna, offentlig sektor och tredje sektorn. Om man vill förverkliga målsättningen med lika tillgång till konst- och kulturverksamhet för barn i enlighet med Barnkonventionen behöver man en långsiktig plan, som förankras i samtliga nivåer av beslutsfattandet.
- ▽ för en utvidgad dialog med kulturfältet (konstnärer, kulturarbetare, konst- och kulturföreningar och andra relevanta aktörer) och med utgångspunkt i de modeller man väljer fortsätta med.
- ▽ skapar en kulturbank, med förlagor i till exempel *Kulan* (se avsnittet om *Några modeller i närregionerna*). Arbetet tangerar utvecklandet av kulturpaket för Kulturskolan Åland.

- ▽ utreder hur man kunde gå ett steg vidare och förverkliga tanken och möjligheterna till (och lösningarna på) en barnkultursamordnare, något både skolorna och kulturfältet inom och utanför Åland efterlyst i många år, det vill säga en person som ansvarar för att koordinera till exempel författarbesök och teaterföreställningar och fungerar som en länk mellan skolan och kulturen.
- ▽ utvärderar de erfarenheter coronaläget med distansundervisning och digitala lösningar gett lärare, elever, föräldrar, konstnärer, kulturarbetare – och projektet KreativaKids. Det pågår för närvarande många sådana diskussioner runt om oss och det är viktigt att ta del av både egna och andras erfarenheter.
- ▽ tar fram förslag på hur aktivitetsledare, konstnärer och kulturarbetare ska utbildas för att få en lämplig, gemensam värdegrund och metod att arbeta utifrån.
- ▽ utreder möjligheterna att inleda ett pilotprojekt tillsammans med Norge och Island. En pilotskola. En på Åland, en i Ås (en kommun med stark kulturprofil, strax söder om Oslo), en på Island. Projektet *ÅSLAND Kultur & Menning*. Projektet utforskar hur man tillämpar konst, kultur och kreativitet ämnesövergripande och inom konventionellt mindre konstnärligt eller kreativt betonade ämnen, och utgående från läroplanen, både ämnes- och årskursvis. Projektet inleder ett gemensamt byggarbete för att skapa ett enkelt och konkret läromedel som med enkla justeringar kan användas i de olika pilotskolorna, oavsett geografiskt läge. Kontakter är redan knutna och intresse finns att gå vidare. Valet av skola för pilotprojektet ska ske omsorgsfullt för att kunna maximera utvärderingsmaterialet. Det här avsnittet kunde vara en fördjupad version av att arbeta fram kulturpaket (se punkt 1). Utökade finansieringsmöjligheter: Nordplus Junior, Nordisk Kulturfond, Svenska Kulturfonden.

För att citera en lyckad satsning inom kulturskolan i Sverige, som började med dessa ord från regionens kulturansvariga till de anlidade kulturaktörerna:

Vi har stabiliteten, ni har visionerna – låt oss leka tillsammans!

Ett fantastiskt barn som fick tillverka sin egen flöjt av ett vanligt plaströr och plötsligt upptäckte en passion för flöjtspel, vilsam musik, bubblor – och en nyckel till både lycka i hjärtat och lugnare myror i brallan. I bakgrunden bubblar det samtidigt pågående experimentet med färger och olja i vatten på en OH-projektor.

Relevant litteratur och läsning

Barn med överlappande diagnoser, Martin L. Kutscher mfl, 2016

Den åländska läroplanen, Allmänna delen, 2021

Den åländska läroplanen, ämnesdelarna, 2021

Finlands nationella *Barnstrategin*, 2020 (en strategi framtagen av en parlamentarisk kommitté inom arbetet *Barnets tid 2040*).

Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2, Marie Tomičić och Kristina Henkel, 2009

Inkluderingskompetens vid ADHD och autism, Linda Jensen, 2017

Kreativetskoden – från idé till succé, Nicolas Jacquemot, 2013

Teckna med höger hjärnhalva, Betty Edwards, 1982

Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland. Visionen och de sju strategiska utvecklingsmålen, 2016. Projektet Bärkraft www.barkraft.ax

Finland

Annegården

<http://www.annantalo.fi/sv/om-oss>

Barnstrategin

<https://www.lapsenoikeudet.fi/sv/kampanj/barnstrategin/>

Den finlandssvenska kulturstigen

<https://peda.net/sprakonatverket/dfk/dfk>

Dunk

<https://www.dunk.fi/>

Finlandsmodellen för hobbyverksamhet

<https://harrastamisensuomenmalli.fi/sv/>

Förbundet för barnkulturcentrum i Finland

<https://lastenkulttuuri.fi/sv/forbundet/>

Kultur i skolan (SKF)

<https://www.kulturfonden.fi/kontakta-en-kulturarbetare/>

Kulturbrickan

<http://www.kulturbrickan.fi/om-oss/>

Kuula-institutet i Vasa

<https://www.vaasa.fi/sv/bo-och-lev/fritid/grundläggande-konstundervisning/kuula-institutet/>

Kulturkooperativet Uulu

<https://uulu.fi/en/>

Lagen om grundläggande konstundervisning

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980633>

Naturskolan

<https://www.naturochmiljo.fi/naturskola/>

Taikon

<https://www.vaasa.fi/sv/bo-och-lev/fritid/grundläggande-konstundervisning/taikon/>

Teater i undervisningen TIU (Wasa Teater)

<https://www.wasateater.fi/vara-tjanster/teater-i-undervisningen/>

Norge**Den kulturelle skolesekken**

<https://www.denkulturelleskolesekken.no/>

Kulturskolen i Ås

<https://www.as.kommune.no/kulturskolen.545205.no.html>

Kulturtanken

<https://www.kulturtanken.no/>

Kunst i skolen

<https://www.kunstiskolen.no/>

Kunst og design i skolen

<https://www.kunstogdesign.no/>

Seilet, Musikkskolen i Oslo

<https://www.seilet.org/musikk-i-skolen-1>

Skolenes sangdag

<https://www.skolnessangdag.no/>

Syngende skole

<https://www.syngendeskole.no/>

Xenofobia-prosjektet

<https://www.as.kommune.no/xenophobia.558923.no.html>

Sverige**Konstdepartementet**

<https://www.konstdepartementet.se/>

Kulturskolan i Sverige

<https://www.kulturskoleradet.se/>

Kulturskoledagarna 2021

<https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/kalender-kulturskolecentrum/kalenderhandelser/2021/kulturskoledagarna-2021/>

Kulan

<https://kulan.stockholm/>

Skapande skola

<https://www.kulturradet.se/i-fokus/barn-och-unga/skapande-skola/>

Statens kulturråd

<https://www.kulturradet.se/om-oss/>